Josef i Egypten – och vi

Swedenborg läser berättelserna om Abraham, Jakob, Josef och Mose i Första och Andra Moseboken som en enda berättelse: om den väg Herren själv gick när han blev den han är – och om hur vi får gå samma väg efter honom, i liten skala. Det räknas till det svåraste hos Swedenborg. I själva verket är det det mest vardagliga han skrivit.

Läsningar:

> **Första Moseboken 50:18–21:**
>
> *Sedan kom också hans bröder och föll ner för honom och sade: ”Vi är dina slavar.” Men Josef sade till dem: ”Var inte rädda. Håller ni mig för Gud? Ni tänkte ont mot mig, men Gud har tänkt det till godo genom det som nu har skett för att bevara många människors liv. Var inte rädda. Jag skall sörja för er och era små barn.” Och han tröstade dem och talade vänligt till dem.*
>
> (Översättning: Svenska Folkbibeln 1998)
>
> **En himmelsk lära om det Nya Jerusalem # 293–294:**
>
> *Herren kom i världen för att Han skulle frälsa människosläktet … Han gjorde detta samtidigt som Han förhärligade sitt Människoväsen … Underkuvandet av helvetena och det samtidiga förhärligandet av Hans Mänskliga uppnåddes genom de frestelser som tilläts drabba det mänskliga som Han hade från modern, och genom att ständigt vinna seger över dem. Lidandet på korset var den sista frestelsen och den fullständiga segern. … Att ’förhärliga’ är att gudomliggöra.*
>
> (Översättning: Skandinaviska Swedenborgsällskapet, 2017)

Filmen med två lager: Samma film, trettio år senare

De flesta av oss har varit med om det. Man ser om en film som man såg som tjugoåring och upptäcker att det är en annan film. Som tjugoåring såg man de

unga som förälskade sig. Vid sextio ser man föräldrarna i bakgrunden och förstår vad filmen egentligen handlar om. Samma bilder, samma repliker, men flera lager.

Swedenborg menar att Första och Andra Moseboken – ja, hela Ordet faktiskt – är skrivna på det sättet. På ytan är Första och Andra Moseboken en släkthistoria: Abraham, Isak och Jakob, Jakobs tolv söner, Josef som säljs till Egypten av sina bröder, hungersnöden som driver hela familjen dit, och fyrahundra år senare Mose och uttåget. Under ytan är samma berättelse en människas inre historia – vägen till att bli ny. Och innerst, i det lager som allt det andra är en bild av, handlar den om Herren själv och hur han blev den han är i sitt Gudomligt Mänskliga.

Personligen har jag länge tyckt att det här är det svåraste att få grepp om i Swedenborgs teologi. I själva verket är det kanske det mest vardagliga han skrivit. Det som gör det svårt är orden: Swedenborg har några egna, och de återkommer i allt han skrev. Därför skall vi titta på dem först.

Motsvarighetsläran

När Swedenborg skriver att något i Bibeln betecknar eller förebildar något annat, menar han att det finns noggranna motsvarigheter: det yttre i berättelsen svarar mot något inre i människan, ungefär som ansiktsuttrycket svarar mot sinnesstämningen. Pånyttfödelsen är Swedenborgs ord för människans livslånga andliga utveckling.

Människan har enligt Swedenborg tre plan: det naturliga – vardagen, kroppen, det vi vet och gör; det andliga – det vi förstår som sant och vill som gott; och det himmelska – kärleken själv. Det som kommer in i oss från Herren kallar han inflytande eller inströmning. Och det i oss som vill ha allt för sig själv kallar han proprium, egenjaget. Med de orden kan vi läsa Josefsberättelsen i tre steg: personerna, Egypten, och Herren.

Personerna i Josefsberättelsen är sidor av oss

I Arcana Caelestia, sin stora utläggning av Första och Andra Moseboken, visar Swedenborg att varje gestalt i släkthistorien står för något i människan, och på

det högsta planet för något i Herren. Abraham är det innersta, det som tar emot Gud. Isak är förnuftet. Jakob är den naturliga människan – vardagsmänniskan som sköter arbete, familj och räkningar.

Swedenborg kallar Josef ”det himmelska av det andliga”, och han medger själv att det är de enda ord som finns för saken. I vardagsspråk: Josef är det bästa i oss. Det goda som har en sanning i sig – som ser längre än dagen och vet vart det vill.

Vad händer då med Josef i Första Moseboken? Han säljs av sina bröder, hamnar i Egypten, tjänar i Potifars hus, fängslas oskyldigt och sitter i fängelse i åratal, innan han blir herre över landet som Faraos närmaste man. Swedenborg säger att det är så det går till också i en människa, och att det var därför berättelsen skrevs:

> *Josef kom till Egypten och tjänade först i Potifars hus, blev sedan hållen i fängsligt förvar, men blev därefter härskare över Egypten – för att han skulle avbilda hur Herren steg för steg gjorde det mänskliga i sig gudomligt.*
> Arcana Caelestia # 5307

Vi kan pröva det på något vi själva bestämde oss för en söndag – att ändra på någonting, bli lite bättre på en punkt. Vad hände med det på måndag? Bröderna, de gamla vanorna, sålde det hela. Det hamnade i Egypten, och Egypten är hos Swedenborg det naturliga planet, närmare bestämt kunskapen: allt vi vet, minnet, nyheterna, vardagsförnuftet. Det goda som Herren vill förmedla till oss måste ner dit. Det måste tjäna i det vanliga livet och bli bortglömt i fängelset innan det en dag kan styra. Det i sig är inte fel. Josef säger det själv till bröderna i dagens läsning: ni tänkte ont, men Gud har tänkt det till godo. Vägen genom Egypten var vägen till tronen.

Egypten, och vägen ut

Egypten är alltså inte ont i sig. Josef räddade sin familj just där. Kunskapen är god så länge den minns Josef, så länge det vi vet står i tjänst hos det goda. Men Andra Moseboken, berättelsen om uttåget, börjar med en mening som

Swedenborg stannar länge vid: ”Och en ny kung framträdde i Egypten, en som inte kände till Josef.” Kunskap som har glömt det goda. Och då blir Israels folk slavar.

Vi lever i en tid som vet mycket. Vi vet hur vi fungerar, vi vet vad som är nyttigt, vi har läst om det mesta. Och ändå kan allt det vetandet bli ett Egypten vi sitter fast i – ett liv där det goda ”inte är känt” längre, där vi bara gör det som fungerar. Då behövs Mose. Mose är hos Swedenborg Ordet, Guds lag som leder ut. Uttåget betyder inte att lämna kunskapen utan att sluta vara dess slav. Öknen är tiden då man lär sig gå. Och det förlovade landet är livet där det goda får regera.

Herrens egen väg

Så det tredje lagret, det som gör Swedenborgs texter speciellt intressanta. Han säger att Josefsberättelsen, på sitt högsta plan, handlar om Herren.

Här möter vi de ord som brukar vara svårast: Herrens mänskliga, eller Människoväsendet som dagens läsning säger, och det Gudomligt Mänskliga. De betyder något enkelt. Herren föddes med ett mänskligt från sin mor Maria – en kropp, ett sinne, en natur som kunde frestas, tröttna, lära sig och växa, precis som vår. Det är Herrens mänskliga: det hos honom som var som hos oss. Det gudomliga, däremot, är kärleken och visheten själva – det som är färdigt och fullkomligt från början, och som i honom var hans eget innersta, det han kallade Fadern. Hos oss andra möts de två aldrig fullt ut. Hos Herren möttes de i en enda person, och hela hans liv bestod i att göra det mänskliga gudomligt: steg för steg, genom frestelser och segrar, ända till korset. Det är vad Swedenborg kallar förhärligande – ”att förhärliga är att gudomliggöra”. Och det färdiga, det mänskliga som blivit helt och hållet gudomligt, kallar han det Gudomligt Mänskliga. Det är Gud med ett ansikte: Herren som vi kan vända oss till som till en människa, därför att han är den fullständigt gudomliggjorda mänskligheten, där Gud och människa är ett.

Och här är det vardagliga i allt detta. Swedenborg skriver:

> *Människans pånyttfödelse är en avbild av Herrens förhärligande; eller, vilket är detsamma: i människans pånyttfödelse kan man se, som i en bild, om än på avstånd, hur Herren förhärligades.*
>
> Arcana Caelestia # 3138

Vägen är alltså hans. Josef som säljs, Egypten, fängelset, uttåget – det är Herrens egen väg, och vi får gå den efter honom, i liten skala. Vi är lärlingar som följer mästarens rörelser. Skillnaden är att han gick den av egen kraft, och vi går den med hans kraft. Mönstret är detsamma, och det är därför han kan hjälpa oss i varje steg: han har själv gått det, först.

Att läsa sin egen vecka

Så: Vad kan vi göra med detta på måndag? Tre saker.

Vi kan läsa vår vecka som Josefsberättelsen. Var är Josef i nästa vecka – det goda som sålts och hamnat i vardagen? Var är Egypten – det vi vet men inte längre lever? Bara att se det är att börja läsa det andra lagret – motsvarigheten i texten.

När det goda i oss sitter i fängelse kan vi tänka på vilket kapitel vi är i. I Första Moseboken sitter Josef i fängelse i kapitel 39 och 40, och berättelsen slutar i kapitel 50. Det som ser ut som slutet är mitten.

Och vi kan lägga Josefs ord till bröderna på minnet: ”Ni tänkte ont mot mig, men Gud har tänkt det till godo.” Vi kan säga de orden om vår egen historia – om det som gick fel, om åren i Egypten. Gud har tänkt det till godo, för att bevara liv.

Swedenborg kallar Josef ”det himmelska av det andliga från det naturliga”. Vi kan kalla honom det bästa i oss, på väg genom det vanliga, mot tronen. Herren gick den vägen först. Vi går den efter honom.

Amen.